

Сокальська В.Ф.

Університетський коледж

Київського університету імені Бориса Грінченка, Україна, Київ

**МУЗИЧНЕ МИСЛЕННЯ ЯК ОДНА З КОМПЕТЕНЦІЙ
ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ
МУЗИКИ.**

Вступ.

Маючи багаторічний досвід викладання музичних дисциплін студентам педагогічного коледжу, навчаючи музичних керівників дошкільних закладів та вчителів музики, можу впевнено стверджувати, що практична готовність майбутніх фахівців до професійної діяльності великою мірою залежить від рівня й спрямованості їхнього музичного мислення. Це один із найважливіших показників компетентності випускника музичного відділення. Знання, уміння, навички – це ті компетенції, комплекс яких і складає загальну професійну компетентність.

Першочергового значення у фаховій підготовці студентів набувають саме питання активізації самостійного і критичного музичного мислення як одного з основних факторів творчого характеру навчально-виховного процесу.

Як сказав Б.Асаф'єв, вчитель музики в загальноосвітній школі не повинен бути вузьким спеціалістом лише в якійсь одній області музики. Він повинен бути і теоретиком, і регентом, і в той же час музичним істориком, музичним етнографом, виконавцем, що прекрасно володіє інструментом, щоб завжди бути готовим направити увагу в ту чи іншу сторону. [1]

Питання теорії і методики музичної освіти досліджували і висвітлювали у своїх працях багато науковців.

Проблеми творчої активності вчителів музики вивчали Ю.К. Бабанський, С.О. Сисоєва, М.Д. Никандров. Психолого-педагогічні аспекти школи описували Б.М. Теплов, Г.С. Костюк, Т.Ф. Цигульська. Музично-теоретичними питаннями займались Г.М. Падалка, О.Я. Ростовський, О.П. Рудницька та інші.

Творче відношення викладачів усіх музичних дисциплін (основного музичного інструменту, акомпанементу, історії музики, диригування, хорознавства, постановки голосу та ін.) при спільних зусиллях та тісному контакті створює атмосферу, необхідну для виховання підготовленого до професійної діяльності грамотного, здібного, компетентного спеціаліста. Так, наприклад, викладач фортепіано, за висловленням Г. Нейгауза, не повинен бути тільки учителем фортепіанної гри. Він повинен бути учителем музики. [5]

Формуючи особистість студента, викладач розвиває його інтелект, індивідуальні здібності, вміння мислити. Аналіз і узагальнення – знаряддя людського інтелекту, розумовий апарат, котрий діє завжди, в усьому розвитку індивідууму, на шляху накопичення його духовного багатства. Саме в цьому процесі, в дії і розвиваються аналітичні, розумові здібності. Музичне мислення на педагогічному рівні розглядається як один із компонентів загальної моделі музиканта-професіонала.

За словами В.В. Медушевського, музичне мислення – це формування духовного світу людини, виховання його почуттів. Це засіб мислення людини в його поєднанні з музикою як видом мистецтва. [4]

Музичне мислення студентів є творчо - пізнавальною діяльністю, спрямованою на сприйняття, усвідомлення художнього смислу образів мистецтва, їх відтворення в різних видах музичної діяльності, забезпечення творчої самореалізації особистісних функцій майбутнього музиканта.

Педагог - дослідник М. Г. Арановський розглядає музичне мислення як вид комунікативної діяльності. При цьому музичний твір він трактує як комунікант, тобто звукове повідомлення, адресоване слухачу. Передача інформації здійснюється через музичну мову. [10]

Мислення є відображенням у свідомості людини музичного образу, що розуміється як сукупність, діалектична єдність раціонального (логічного) і емоційного. Отже, музичне мислення розпочинається з оперування музичними образами. Якщо ж говорити про прогрес цього мислення, його розвиток, то

воно пов'язане з поступовим ускладненням звукових явищ, що відображаються і переробляються свідомістю людини.

Від образів елементарних до більше поглиблених і змістовних, від фрагментарних і розрізнених до більш масштабних і узагальнених. Виконання музики – дія, емоційно насичена в самій своїй основі, в принципі неминуче створює умови для ефективного протікання музично-інтелектуальних процесів.

Інтелектуальні операції музиканта мають яскраво виражене емоційне забарвлення. Емоції і почуття відіграють важливу роль в структурі розумових дій людини.

Перед викладачем постійно постає необхідність виховання таких компонентів музичного мислення, як мелодико-інтонаційне, ладо-гармонічне, поліфонічне чуття, відчуття музичної форми, ритмічної організації музичного полотна. Велике значення мають музикальна пам'ять та слухові сприйняття як одні з найважливіших умов розвитку та накопичення внутрішніх музичних уявлень. Поступово в процесі навчання у студентів виробляються навички внутрішнього чуття характеру музичного твору, його образно-художнього змісту.

Сучасні наукові дослідження дозволяють зробити висновок, що ключовою умовою формування музичних здібностей і навичок є розвиток повної самостійності музичного мислення виконавця, уміння використовувати внутрішні уявлення. Проте самостійне музичне мислення не зводиться лише до високого рівня розвитку внутрішнього чуття. Як ширше і складніше явище воно дозволяє виконавцеві не лише внутрішньо представляти звукові образи твору, але і подумки оперувати цими образами. Це стосується не тільки роботи над інструментальними творами, а і вокальними для ансамблевого та хорового виконання.

Музичне мислення включає аналіз і синтез, порівняння і узагальнення. Аналіз і синтез дають можливість проникнути в суть твору, зрозуміти його зміст, оцінити виразні можливості усіх засобів музичної виразності. Здатність до узагальнення ґрунтується на принципі системності знань. Прийом

порівняння активізує наявну систему асоціацій і як розумова операція несе в собі протиріччя між наявними знаннями і необхідними для вирішення поставлених завдань. Цей прийом є основним для придбання нових знань.

В науковій статті О.Є. Ткачової визначені наступні педагогічні умови, які сприяють розвитку музичного мислення:

- навчальний процес здійснюється в рамках технології критичного мислення, діалогової взаємодії;
- ціннісні інтегративні підстави дії музичного, мовного та зображувального мистецтва є фактором формування духовної культури особистості. [9]

Інтенсивний розвиток музичного мислення студентів здійснюється під впливом багатьох прямих і побічних факторів. Тут діють і виконавський показ, і словесні художньо-асоціативні стимули, і музично-теоретичний аналіз і т.п.

Деякі принципи розвиваючого навчання музиці:

- відхід від пасивно - репродуктивних (наслідувальних) способів діяльності (спонукання студентів до активності, самостійності і творчої ініціативи);
- впровадження сучасних технологій, зокрема – інформаційних;
- усвідомлення педагогом головного стратегічного завдання – студента потрібно учить вчитися.

В навчанні майбутніх фахівців необхідно стимулювати позитивні мотивації, підтримувати музично - виконавську ініціативу студентів, заохочувати потребу у самопізнанні, у пошуку істини, створювати у студентів психологічну готовність до осмислення музичного твору.

Необхідною складовою фахової підготовки вчителя музики, що найбільше сприяє професійному зростанню особистості, має інструментальна підготовка. Адже саме на індивідуальних заняттях, як ні на яких інших, при вивченні будь-якого твору створюються сприятливі умови для досягнення музично - виконавської компетентності та формування музичного мислення. Знання педагогічного репертуару і специфіки виконавської діяльності у

загальноосвітній школі – також немаловажний фактор, який допомагає вихованню високої педагогічної культури та методичної майстерності майбутнього вчителя.

Крім аудиторних – практичних і семінарських – занять процес становлення і формування проходить в активній самостійній роботі студента. Завдання викладача – навчити методам подолання тих чи інших труднощів у музичному творі, розуміння його стилістичних особливостей, вирішення конкретних питань через розуміння кінцевої мети. “Творчості навчитися не можна – справедливо вважає Л.А. Баренбойм, – але можна навчити творчо працювати.” [3]

Ріст майстерності студентів відбувається не тільки завдяки якісним виконавським умінням. Такі види діяльності як читання нот з листа, транспонування, підбір і гра на слух, складання музики, імпровізація створюють передумови для формування та розвитку музичного мислення. І без володіння цими уміннями не відбудеться вчитель-музикант – виконавець, інтерпретатор, організатор, психолог.

Величезною можливістю для пізнання різноманітних форм впливу на розвиток і удосконалення професійних компетенцій може служити пошук і використання студентами інформаційних джерел, вивчення виконавського і педагогічного досвіду видатних майстрів музикантів, педагогів минулого та сучасності.

Висновок. Робота викладача вищого навчального закладу – велике задоволення, але й ще більша відповідальність. Відповідальність за рівень підготовки фахівця, який своєю майбутньою діяльністю буде виховувати любов і потяг молоді до культури, музики, мистецтва.

Музичне мислення – показник розвитку особистості в цілому, і одна з основних компетенцій якісної підготовки висококваліфікованого спеціаліста, зокрема. Цілеспрямована реалізація творчого потенціалу відкриває широкі можливості для виховання освіченого, багатогранного фахівця, який відповідав би сучасним критеріям і вимогам.

Література:

1. Асаф'єв Б.В. Избранные статьи о музыкальном просвещении и образовании. / Б.В. Асаф'єв. – М.;Л.: Музыка, 1965. – 151с.
2. Баренбойм Л.А. Музыкальная педагогика и исполнительство. / Л.А. Баренбойм. – Л., 1974
3. Медушевский В.В. Музичне мислення та логос життя. // Музичне мислення: сутність, категорії, аспекти дослідження. Збірник статей / Відп. ред. І.Г. Ляшенко. Київ, 1989.
4. Нейгауз Г. Об искусстве фортепианной игры. / Г. Нейгауз. – М., Музгиз, 1961
5. Ростовський О.Я. Теорія і методика музичної освіти: Навчально-методичний посібник. / О.Я. Ростовський. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2011. – 640с.
6. Рудницька О.П. Педагогіка: загальна та мистецька. Навчальний посібник. / О.П. Рудницька.– Навчальна книга – Богдан, 2005. – 360с.
7. Ткачева Е.Е. Музыкальное мышление – способ формирования личности учащихся // Известия Российского государственного педагогического университета им. А.И. Герцена № 51., СПб.: Российский государственный педагогический университет им. А. И. Герцена, 2008. – С. 302-308.
8. Проблемы музыкального мышления. Сборник статей. Составитель и редактор М.Г. Арановский. М.: Музыка, 1974. – 336 с.

e-mail: vfs2007@ukr.net